

Eesti rahvalaulu ja laulukultuuri uurija Ingrid Rüütel 90

Alar Madissoni foto 2025.

3. novembril tähistas oma 90. sünnipäeva folklorist Ingrid Rüütel, kes on rohkem kui 60 aastat kestnud teadusliku karjääri jooksul teinud mitmekülgset ja viljakat uurimistööd eesti rahvamuusika alal. Ta on rakendanud oma oskusi eesti folklooriliikumise arendamiseks ja kohalike kogukondade

jätksuutlikkuse toetamiseks. Praegu jätkab Ingrid aktiivselt erialast tööd Eesti Kirjandusmuuseumi emeriitteadurina.

Tema teadustöö keskmes on olnud püüe mõtestada ja avada pärimuskultuuri olemust ning selle kaudu väärtustada nii eesti rahvuslikku kui piirkondlikke identiteete.

Alates 1959. aastast, mil Ingrid Rüütel alustas tööd kirjandusmuuseumi rahvaluule osakonnas, on ta jäänud teadlase elukutse ning muusikauurija kutsumuse juurde. Herbert Tampere õpilasena on ta viinud edasi Tampere tööd eesti rahvalaulude süstematiseerimisel muusikaliste tunnuste põhjal ning nende seostamist laulude funktsionaalse, piirkondliku ja etnilise kontekstiga.

Ingrid on avaldanud rohkesti teadustöid nii eesti kui soome-ugri rahvamuusika kohta ning populaarseid kirjutisi rahvakultuuri kohta. Elutöö erinevaid tahke esindab mahukas artiklikogumik "Muutudes endaks jääda" (2010). Raamatu läbiv teema on identiteet – telg, mille ümber ehitub nii inimese mina-pilt kui ka rahvuse kuvand. Etnilise kultuuri, rahvamuusika ja identiteediga on seotud peaaegu kõik 39 artiklit (aastatest 1964–2010). Tema tööde bibliograafia aastatest 1956–2005 sisaldab 573 nimetust (2005) ja vajaks olulist täiendamist, sest viimased aastakümned on toonud tõhusat loomelisa.

Üheks Ingridi teadustöö uudeks põhisuunaks on olnud regiviiside tüpoloogia arvutianalüüsi meetodiga (koostöös arvutiinsener Koit Haugasega). Regiviise üksteisest selgelt eristavate muusikaliste tunnuste nappuse tõttu polnud regiviiside tüpoloogia ega geneesi (re)konstrueerimine varem õnnestunud. Vanemaid viise ei ole kerge rühmitada, sest neis on palju sarnast, üksteisega segunemisi ja põimumisi, mis moodustavad pigem tihniku kui viisipuu.

Oma uudse süsteemi järgi on Rüütel tüpologiseerinud mitmeid andmehulki, näiteks koostanud "Vadja rahvamuusika tüpoloogia ja stiilid" (1977), "Mustjala regiviiside tüpoloogia" (1980), "Однострочные узкообъемные свадебные напевы в общем контексте Эстонских рунических песен" ("Üherealised pulmalauluviisid eesti runolaulude üldises kontekstis") (1996). Viiside tüpologiseerimise põhimõtteid tutvustavad mitmed uurimused: "A Method for Distinguishing Melody Types and Establishing Typological Groups" (1990, koos Koit Haugasega), "Some results of computerized comparative analysis of the Balto-Finnic runotunes" (1999) ja "Eesti regivärsiliste rahvalaulude muusikaline tüpoloogia" (2006). Rüütli ja Haugase algatatud andmebaasi põhjal arendatakse rahvaluulearhiivis edasi avalikuks kasutamiseks ja teadustööks sobivat rahvaviiside andmebaasi.

Silmapaistva panuse on juubilar andnud eesti rahvamuusika arenguloo uurimisse etniliste suhete kontekstis, mille rekonstrueerimine on olnud keerukas vanemate allikmaterjalide vähesuse tõttu. Nendele teemadele on pühendatud doktorikraadile vastavad väitekirjad "Eesti uuema rahvalaulu kujunemine" (1969, avaldatud 2012) ja "Исторические пласты эстонской народной песни в контексте этнических отношений" ("Eesti rahvalaulu ajaloolised kihistused etniliste suhete kontekstis"; 1996), avaldatud ka inglise keeles

pealkirjaga “Estonian folk music layers in the context of ethnic relations” (1998). Need uurimused annavad olulise panuse eesti ja läänemeresoome etnilise ajaloo uurimisse, aga ka laiemalt ajaloolise laulmise uurimisse.

Ingrid on kogunud rahvaluulet mitmel pool Eestis, kõige rohkem Kihnus, Saaremaal ja Muhus. Ta on avaldanud oma kogutud ja rahvaluule arhiivi materjalidel põhinevaid rahvamuusika allikmaterjale (noodistusi, heli- ja videosalvestusi) teadusväljaannetes, mis annavad nii teoreetilisi teadmisi kui sobivad praktiliseks kasutamiseks, näiteks “Eesti uuemad laulumängud” I, II (1980, 1983). Tema kogutu oli oluliseks täienduseks Vana Kandle Kihnu köide-tele (Ottilie Kõiva, Ingrid Rüütel 1997, 2003). Koostöös Sille Kapperiga valmis põhjalik ülevaate-teos “Kihnu tantsud” (2015).

Folklooriliikumise rolli Eestis kajastavad artikkel “Pärimusmuusika tänapäeva ühiskonnas” (2004), folkloorifestivalist Baltica osavõtjate seas korraldatud küsitluse põhjal koostatud artikkel “Traditional Music in Estonian Today” (2004) ja koos Ene-Margit Tiiduga kirjutatud monograafia “Pärimuskultuur Eestis – kellele ja milleks” I, II (2005, 2006).

Ingrid on uurinud ka teiste piirkondade rahvakultuuri, näiteks “Setu rahvalaulu kihistused ja etnokultuuriline taust” (1988), “Naised Kihnu kultuuris” (2013), “Rahvakombed ja uskumused” (2010) ja palju muud.

1969. aastal asutas Ingrid Rüütel rahvaluuleosakonna juurde rahvamuusika uurimissektori (esialgu peamiselt heliarhiivi funktsioonis) ning 1978. aastal Teaduste Akadeemia Eesti Keele ja Kirjanduse Instituudi juurde rahvamuusika sektori (olles selle juht 1978–2002), mis aastal 2000 korraldati ümber Eesti Kirjandusmuuseumi etnomusikoloogia osakonnaks. Sel ajal asutati rahvamuusika-alaste teaduslike väljaannete sari “Ars Musica Popularis” (17 numbrit 1980–2005) ja piirkondlik lauluvalik “Ühte käivad meie hääled” (2 numbrit 1997, 2001). EKM-i Eesti Rahvaluule Arhiivi vanemteadurina töötades on Ingrid Rüütel koostanud sarjas “Helisalvestusi Eesti Rahvaluule Arhiivist” viis teaduslikku CD/DVD kogumikku: Saaremaa, Muhumaa, Pärnumaa, Virumaa ja Viljandimaa rahvamuusikast, valmimas on kuues, Võrumaa kogumik. Kogumikke täiendavad avaldatud materjali teaduslikud ülevaated koos noodistustega Ingrid Rüütli algatatud sarjas “Mis on jäänud jälgedesse”.

Rahvamuusika uurija ja sektorijuhina on Ingrid Rüütel tugevalt panustanud rahvamuusika uurimistraditsiooni jätkamisse, õpetades ja motiveerides uut põlvkonda ajal, mil rahvamuusika eriala Eesti kõrgkoolides ei õpetatud, võimalusi mujale õppima minna ei olnud. Ta on hoidnud kontakti teadusmaailmaga Traditsioonilise Muusika Rahvusvahelise Nõukoja (ICTM) Eesti rahvuskomitee pikaajase esinaisena ja tutvustanud uurimistööd Eestis, viimati kirjutises “Etnomusikoloogiast meil ja mujal” (2022). Juba enne arvutiajastu algust korraldas ta ühe tänini nõutuma “andmebaasi” – rahvalauluviiside kihelkondliku kartoteegi loomise.

Ingrid on olnud ka eesti rahvusliku folklooriliikumise juht ja organiseerija, tuues neisse tegevustesse oma teadusliku kompetentsi ja autoriteedi. Ta

oli 1988. aastal Eesti Folklooriseltsi asutajaliige, 1989. aastal esmakordselt toimunud rahvusvahelise Baltica folkloorifestivali algataja, Sihtasutuse Eesti Rahvuskultuuri Fond asutajaliige 1991, ning 1992. aastal Eesti Folkloorinõukogu üks asutajaid, samuti praeguse Mooste rahvamuusikatöötlaste festivali “Mooste Elohelü” patroon.

Tema pühendunud töö on hõlmanud teadustegevuse ja folklooriliikumise korraldamist ja seostamist, eesti ja sugulasrahvaste rahvaluule kogumist, uurimist, allikmaterjalide teaduslikku ning populariseerivat väljaandmist, vanema rahvakultuuri toomist tänapäeva ühiskonda ja pärimuskultuuriga seotud kogukondade jätkusuutlikkuse toetamist. Osalt tema teene on, et 2003. aastal kanti Kihnu rahvapärinus UNESCO suulise ja vaimse pärandi maailmanimekirja.

Kolleegid

ESTONIAN FOLK SONG AND SONG CULTURE RESEARCHER INGRID RÜÜTEL 90

Colleagues congratulate her and summarise her life work.